

مقاله کوتاه پژوهشی

اولین گزارش دو گونه کنه تارتن (*Acari: Tetranychidae*) در ایران

فرحناز درمیانی^۱ - حسین صادقی نامقی^{۲*}

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۸/۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۳/۹

چکیده

ضمن بررسی فون کنه‌های زیان آور درختان میوه شهرستان بیرجند در سال ۱۳۸۹ نمونه‌هایی از دو گونه کنه زیان آور جمع آوری شدند. نمونه‌ها با استفاده از منابع موجود تا حد امکان شناسایی و توسط دکتر اون سیمن (استرالیا) تأیید شدند. با توجه به منابع، گونه‌های *Schizotetranychus sayedi Attiah* که از روی انجیر، بادام، انگور، سیب، و زردآلو از مناطق فوداج، القورات، نوفرست و حسن آباد جمع‌آوری شد و گونه *Tetranychus schoenei* McGregor که از روی بادام، انگور، زرد آلو، آلو و سیب از امیر آباد، القورات، شمس آباد و حسن آباد جمع‌آوری شد، برای فون ایران جدید می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: فون، کنه‌های گیاه خوار، درختان میوه

مقدمه

نمونه‌هایی از کنه‌های درختان میوه منطقه شد. با استفاده از محلول هویر (*Hoyer's medium*) از نمونه‌ها اسلاید میکروسکوپی دائمی تهیه شد (۷). نمونه‌ها با استفاده از منابع موجود (۱، ۵، ۶) و همچنین مقایسه آنها با اسلایدهای موجود در مجموعه گروه گیاهپزشکی دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی تا حد امکان شناسایی و سپس با ارسال آنها به دکتر سیمن (استرالیا)، تأیید و یا شناسایی قطعی شدند. نمونه‌های مستند کنه‌های شناسایی شده به صورت اسلاید میکروسکوپی دائمی در مجموعه گروه گیاه پزشکی دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد نگهداری می‌شوند.

در بین کنه‌های گیاهخوار شناخته شده، مهمترین آنها اعضای خانواده تترانیکیده است که همگی گیاه خوارند و بسیاری از آنها روی درختان میوه اهمیت ویژه ای دارند (۶).

مرور منابع علمی به زبان فارسی (۲، ۱) نشان داد که در ایران در زمینه شناخت فون کنه‌های گیاهی تاکنون مطالعات ارزنده‌ای انجام گرفته است ولی علیرغم این مطالعات، هنوز بسیاری از مناطق و میزبانهای گیاهی از لحاظ فون کنه‌های گیاهی مطالعه نشده‌اند. به استثنای گزارش دو گونه کنه‌های *Eutetranychus orientalis* و *Temuipalpus granati* از روی درخت عناب در بیرجند (۳)، قبل از این بررسی فون کنه‌های درختان میوه در استان خراسان جنوبی مطالعه نشده است. لذا در راستای فراهم آوردن اطلاعات بنیادی برای مطالعات بیواکولوژیک و کاربردی، تحقیق حاضر در شهرستان بیرجند انجام گرفت.

نتایج

در بین کنه‌های زیان آور جمع آوری شده از روی درختان میوه شهرستان بیرجند نمونه‌هایی از دو گونه کنه زیان آور از روی درختان میوه جمع آوری شدند که هر دو گونه برای اولین بار از ایران گزارش می‌شوند. اطلاعاتی در باره میزبان‌ها، تاریخ‌های جمع‌آوری، مناطق انتشار در دنیا و منطقه و برخی ویژگی‌های ریخت شناسی کلیدی آنها به شرح زیر ارائه می‌گردد.

مواد و روش‌ها

در بهار، تابستان و پاییز سال ۱۳۸۹ از باغ‌های میوه شهرستان بیرجند بازدید به عمل آمد و به روش‌های مختلف اقدام به تهیه

گونه *Schizotetranychus sayedi Attiah*

نمونه‌های این گونه از روی انجیر، بادام، انگور، سیب، و زردآلو از مناطق فوداج، القورات، نوفرست و حسن آباد شهرستان بیرجند در

۱ و ۲- دانشجوی سابق کارشناسی ارشد حشره شناسی کشاورزی و دانشیار گروه گیاه پزشکی دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی مشهد

(*- نویسنده مسئول: Email Sadeghin@ferdowsi.um.ac.ir)

امیر آباد، القورات، شمس آباد و حسن آباد بیرجند در تیرماه ۱۳۸۹ جمع‌آوری شدند. از لحاظ ریخت شناسی، بدن ماده بیضی شکل و به طول ۳۴۰ میکرون و نقوش اثر انگشتی سطح پشتی هیستروزوما حدفاصل موهای پشتی - مرکزی چهارم (D₄) طولی است. عرض بند انتهایی پالپ‌ها بیشتر از طول آن‌ها است. استریای پشتی به استثنای حدفاصل موهای پشتی - مرکزی چهارم عرضی است (۸). جنس نر از لحاظ شکل ظاهری شباهت زیادی به نر گونه *T. canadensis* دارد. با این تفاوت که در گونه اخیر طول گره انتهایی اداگوس تقریباً یک سوم حاشیه پشتی شفت است ولی در اداگوس گونه *T. schoenei* طول گره انتهایی یک دوم طول سطح پشتی شفت است.

سپاسگزاری

بدینوسیله از دکتر اون سیمن (موزه کوئینزلند استرالیا) که نمونه‌ها را تأیید یا شناسایی کردند قدردانی می‌گردد. این مقاله قسمتی از نتایج پایان نامه نگارنده اول است که در دانشگاه فردوسی مشهد انجام گرفته است.

تیرماه ۱۳۸۹ جمع‌آوری شد. در دنیا این کنه از روی انجیر در مصر گزارش شده است (۴). از لحاظ ریخت شناسی، کنه ماده دارای بدن نسبتاً گرد یا تا حدودی بیضوی، به طول (شامل روستروم) ۳۱۵-۳۲۵ و عرض (در پهن ترین ناحیه) ۲۰۰-۱۷۵ میکرون است. نقوش اثر انگشتی سطح پشتی بدن که از نیمرخ و در قسمت فوقانی متشکل از لبه‌های مثلثی شکل است در حدفاصل جفت سوم و چهارم موهای پشتی - مرکزی هیستروزوما (D₃- D₄) عرضی است (۴). بند انتهایی پالپ مجهز به سنسیلوم انتهایی، ۳ موی حسی دوکی شکل و ۳ موی نوک تیزاست. طول سنسیلوم انتهایی پالپ ۱/۵ و گاهی بیش تر از ۲ برابر عرض آن است. در جفت قاعده ای موهای دوتایی پنجه پای اول طول موی انتهایی تقریباً ۲/۵ برابر موی قاعده ای و در جفت انتهایی موهای دوتایی، طول موی انتهایی تقریباً ۳ برابر موی قاعده ای است. پریتریم در بخش انتهایی قلاب مانند و متورم. خطوط ظریف روی درپوش جنسی عرضی ولی جهت این خطوط در ناحیه پیش جنسی طولی است. در کنه نر بدن به طول ۳۰۰ و عرض ۱۵۰ میکرون است. اداگوس به سمت سطح شکمی خمیده و به طرف انتها تدریجاً باریک شده و سیگموئیدی شکل است.

گونه *Tetranychus schoenei* McGregor:

نمونه‌های این گونه از روی بادام، انگور، زرد آلو، آلو و سیب از

منابع

- ۱- خانجانی م. و حداد ایرانی نژاد ک. ۱۳۸۵. کنه‌های زیان آور محصولات کشاورزی ایران ن. چاپ اول، انتشارات دانشگاه بوعلی سینا همدان. ۵۲۶ صفحه.
- ۲- کمالی ک.، استوان ه. و عطامهر ا. ۱۳۸۰. فهرست کنه‌های (Acari) ایران. مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ۱۹۲ صفحه.
- ۳- مودی س. ۱۳۸۵. بررسی فونستیک آفات عناب (*Zizyphus jujuba*) در شهرستان بیرجند. خلاصه مقالات پانزدهمین کنگره گیاه پزشکی ایران، دانشگاه رازی کرمانشاه، صفحه ۱۸۸.
- 4- Attiah H. H. 1967. Two new species of mites on figs from Egypt (Acarina). Bulletin of Society of Entomology of Egypt, LI, (1): 1-5.
- 5- Bolland H.R., Gutierrez J., and Fletchmann C.H.W. 1998. World catalogue of the spider mite family (Acarina: Tetranychidae). Brill Pub. Leiden, Netherlands.
- 6- Jeppson L.R., Keifer H. H. and Baker E. W. 1975. Mites injurious to economic plants. University of California Press, Berkely, USA.
- 7- Krantz G.W. 2009. Habits and habitats. Chapter 7: 64-82, In: Krantz G.W and Walter D. E. (eds.). A Manual of Acarology, 3rd Edition Texas Tech University Press, USA.
- 8- Mc Gregor E. A. 1950. Mites of family Tetranychidae. American Midland Naturalist, 44 (2): 257-420.